

Список використаних джерел

1. Азаров Ю. И. Доказывание следователем обстоятельств, характеризующих личность обвиняемого : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09. Киев, 1987. 21 с.

2. Азаров Ю. И. Деятельность следователя органов внутренних дел по доказыванию обстоятельств, характеризующих личность обвиняемого : учеб. пособие ; отв. ред. А. Я. Дубинский. Киев, 1991. 80 с.

3. Кафедра кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ / за заг. ред. Коваленка В. В. Київ: Вид-во ЛОГОС Україна, 2013. 168 с.

4. Кафедра кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ / уряд. О. Ю. Хабло, М. Й. Кулик, Д. П. Письменний. Київ: Інтерсервіс, 2023. 118 с.

Юсупова Катерина Олександрівна,

викладач кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, доктор філософії в галузі права;

Прібиткова Наталія Олександрівна,

науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем наукового забезпечення правоохоронної діяльності та якості підготовки кадрів Харківського національного університету внутрішніх справ

УМОВНО-ДОСТРОКОВЕ ЗВІЛЬНЕННЯ ЗАСУДЖЕНИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ПОПОВНЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

24 лютого 2022 року російська федерація розпочала широкомасштабне вторгнення в Україну по всій довжині спільного кордону, від Луганська до Чернігова, а також з території Республіки Білорусь та АР Крим. Указом Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 затвердженим Верховною Радою України (Закон України № 2102-ХІ від 24.02.2022) в Україні введено воєнний стан, який діє до цього часу.

Внаслідок воєнних дій третій рік поспіль знищується інфраструктура України, наносяться ракетні та бомбові удари по воєнних та цивільних об'єктах, відбувається окупація частин території нашої держави, знищуються населені пункти та гинуть люди, в тому числі цивільне населення. Ми щодня є свідками терористичної та загарбницької війни.

Українські військові щодня дають гідну відсіч російському агресору. Захищають та активно допомагають місцевому населенню тимчасово окупованих територій.

Водночас, трапляються випадки злочинів військовослужбовців Збройних Сил України (ЗСУ), у тому числі вчинених проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби. Нині найчастішими злочинами, які вчиняють військовослужбовці ЗСУ, є непокоря (ст. 402), самовільне залишення військової частини або місця служби (ст. 407), погроза або насильство щодо начальника (ст. 405), дезертирство (ст. 408), а також невиконання наказу (ст. 403), опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків (ст. 404), самовільне залишення поля бою або відмова діяти зброєю (ст. 429) КК України. Санкції цих кримінально-правових норм передбачають покарання у виді позбавлення волі. З урахуванням дії в Україні правового режиму воєнного стану суспільно небезпечні діяння військовослужбовців кваліфікуються за останніми частинами зазначених вище статей, як вчинені в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці. Наприклад, за невиконання наказу (ст. 403 КК) вчинене в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці (ч. 3), передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк від п'яти до восьми років [1].

Під час досудового розслідування до військовослужбовця, якому повідомлено про підозру, може застосовуватися лише один запобіжний захід – тримання під вартою. Такі зміни були внесені Законом України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо виконання рішень Європейського суду з прав людини» [2]. При обранні міри запобіжного заходу ухвалою суду визначається місце утримання – гарнізон відділу організації охорони Центрального управління Військової служби правопорядку («гауптвахта»).

З урахуванням власної юридичної практики, строк позбавлення волі для військовослужбовців за вчинення військових кримінальних правопорушень, визначається, у більшості випадків – 5 років.

Засуджений відбуває покарання у визначеному вироком суду місці несвободи. Порядок і умови відбування покарань військовослужбовців регламентує Кримінально-виконавчий кодекс України, Порядок відбування покарання засуджених військовослужбовців у виді тримання в дисциплінарному батальйоні та ін.

Наприклад, засуджені військовослужбовці залучаються до праці на підприємствах, в установах та організаціях, які належать до сфери управління Міністерства оборони України, у майстернях дисциплінарного батальйону та ін. У розпорядку дня є час для проведення навчальних занять, приймання їжі, нічний сон.

Відповідно до п. 3 розділу XIV Порядку відбування покарання засуджених військовослужбовців у виді тримання в дисциплінарному батальйоні, після фактичного відбуття засудженим військовослужбовцем не менш як половини строку покарання за умови, що він сумлінною поведінкою і ставленням до праці та

військової служби під час відбування покарання довів своє виправлення, *командир дисциплінарного батальйону може внести* до відповідного суду подання про його умовно-дострокове звільнення від відбування покарання [3].

На практиці питаннями умовно-дострокового звільнення засуджених військовослужбовців займаються їх захисники – адвокати. Після відбуття певної частини строку позбавлення волі, засуджений отримує право на умовно-дострокове звільнення.

Відповідно до ст. 81 КК України, умовно-дострокове звільнення від відбування покарання може бути застосоване, якщо засуджений сумлінною поведінкою і ставленням до праці довів своє виправлення. Частина 3 ст. 81 КК України передбачає, що умовно-дострокове звільнення від відбування покарання може бути застосоване після фактичного відбуття засудженим:

не менше половини строку покарання, призначеного судом за необережний тяжкий злочин (п. 1);

не менше двох третин строку покарання, призначеного судом за умисний тяжкий злочин чи необережний особливо тяжкий злочин (п. 2);

не менше трьох чвертей строку покарання, призначеного судом за умисний особливо тяжкий злочин, у разі заміни покарання у виді довічного позбавлення волі на покарання у виді позбавленням волі на певний строк (п. 3) [1].

Для обґрунтування клопотання про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання захисник збирає документи, що характеризують особу засудженого, як з місця попереднього несення служби, так і з місця відбування покарання. До типових документів слід віднести: військовий квиток, посвідчення учасника бойових дій, службова характеристика з місця несення служби, службова картка засудженого із зазначенням подяк та інших заохочень, а також окремі грамоти, подяки, заохочувальні листи тощо.

На підставі ст. 43, 45, 46, 47, 51, 538, 539 КПК України, ст. 81 КК України, захисник подає клопотання про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, у якому просить звільнити засудженого від відбування покарання умовно-достроково. У клопотанні зазначається інформація про сумлінну поведінку засудженого військовослужбовця, його ставлення до праці та військової служби під час відбування покарання. До клопотання додаються копії документів: вироку, на підставі якого особа відбуває покарання; розпорядження про виконання вироку, що набрав законної сили; документів, що підтверджують повноваження адвоката; супровідних листів у відповідь на адвокатські запити; службових характеристик; службових карток; копії військового квитка, висновку ВЛК та ін.

Водночас, умовно-дострокове звільнення є правом суду, а не його обов'язком. Якщо суд відмовить засудженому

військовослужбовцю в умовно-достроковому звільненні від покарання, повторне звернення з цього питання може здійснюватися не раніше як через шість місяців з дня постанови судом ухвали про відмову.

Отже, у кожному конкретному випадку суддя приймає рішення про задоволення відповідного клопотання або відмову у цьому, виходячи із обставин справи і керуючись внутрішнім переконанням.

Умовно-достроково звільнені військовослужбовці направляються для подальшого проходження військової служби, як правило, в ті самі частини, де вони служили до засудження. Після набрання ухвалою суду про умовно-дострокового звільнення законної сили, звільнена особа повинна протягом однієї-двох діб має прибути до попереднього місця несення служби – військової частини. Як правило, такого військовослужбовця відправляють у бойовий підрозділ, що перебуває на передовій.

Отже, процесуальний механізм умовно-дострокового звільнення засуджених військовослужбовців, які виявили бажання при звільненні продовжувати військову службу, є одним із дієвих засобів забезпечення ЗСУ особовим складом – досвідченими солдатами і офіцерами, особами, які мотивовано продовжуватимуть службу задля захисту державного суверенітету та територіальної цілісності України.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

2. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо виконання рішень Європейського суду з прав людини : Закон України від 18 жовт. 2022 р. № 2690-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2690-20#n30>.

3. Про затвердження Порядку відбування покарання засуджених військовослужбовців у виді тримання в дисциплінарному батальйоні : наказ Міністерства оборони України від 4 черв. 2021 р. № 155. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1124-21#Text>.